

Lapinjärvi 21.10.2024

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta

Viite HE 109/2024 vp.

Valtion talousarvio vuodelle 2025 – ammattikalastajien tilanteeseen vaikuttavat ajankohtaiset asiat ja momentti ”kalatalouden edistäminen”

Suomen Ammattikalastajaliitto (SAKL) antaa seuraavan lausunnon otsikkoasiasta.

1. Yleistä

Kalastuselinkeinon ja ammattikalastajien tilanteeseen vaikuttaa monet asiat; erityisesti toimintaympäristö laajasti ymmärrettynä, luonnonolot, poliittinen ilmapiiri ja alan sääntely, kalan markkinat ja kulutustottumukset. Itämeren tilan (rehevöityminen, suolapitoisuus, vierasaineet) ja ilmastonmuutoksen vaikutukset kalatalouteen antavat myös aihetta huoleen. Päätoiminen kalastaminen on luonnon ehdoilla tapahtuvaa vaativaa yrittämistä, joka edellyttää yrittäjältä päämäärätietoisia investointeja, pitkäjänteisyyttä ja joustavuutta.

Keskeinen ongelma kalastuksen kannalta on, että on vaikeaa suunnitella yritystoimintaa pitkäjänteisesti. Luonnonmuutoksia hankalampia ovat kalastusta koskevat vaikeasti ennakoitavat päätökset tai säädökset, jotka voivat estää tai vaikeuttaa kalastusta huomattavasti. Nämä voivat koskea niin paikallisia kalastuslupia tai sääntöjä kuin valtakunnallisia tai EU-tasoisia säädöksiä (kiintiöt, rajoitukset, kalastuskiellot). Osa päätöksistä syntyy tieteellisen ja poliittisen prosessin kautta vasta kalastuskauden kynnyksellä, mikä vaatii kalastajalta epävarmuuden sietokykyä. Monet kalastuksen rajoitukset voivat yritystasolla aiheuttaa suuria muutoksia toimintaan.

Kotimaisen kaupallisesti pyydetyn kalan osuus kokonaiskulutuksesta on edelleen vähentynyt, nyt noin 6 prosenttiin (2022), ja vähittäiskaupassa oleva kala on pääosin tuotua. Tällä hetkellä rekisteröityjä I luokan kaupallisia kalastajia merialueella on 400 ja sisävesillä 312 (tilanne 12/2023). Todellisuudessa kaupallista kalastusta pääelinkeinoa harjoittavien määrä on pienempi.

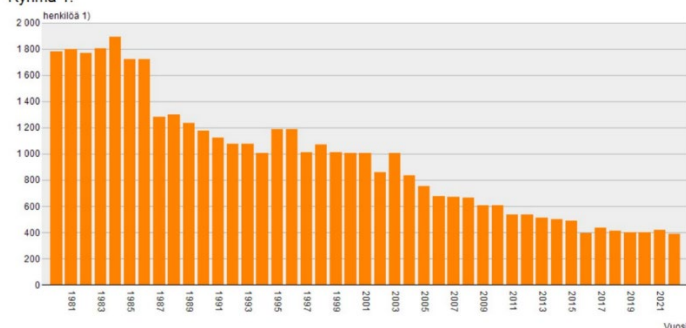

Kotimaista pyydettyä kalaa ei saada markkinoille ilman ammattikalastajia.

Yritystoimintaa luonnon ehdoilla.

Ammattikalastajien (ryhmä I) määrä vähentynyt voimakkaasti merialueella

Merialueen rekisteröidyt kaupalliset kalastajat muuttujina Vuosi. YHTEENSÄ (ELY-keskus), Ryhmä 1.

Rannikko- ja avomerikalastuksen tilanne on yleisesti ottaen vaikea, kun taas sisävesikalastuksen tilanne on jonkun verran parempi. Alla tiivis yhteenvedo kalatalouden kannattavuudesta.

Kalatalouden kannattavuus 2022 (Lähde: Luke, tuorein julkaistu katsaus)

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa vaikutti merkittävästi kalatalouteen vuonna 2022 etenkin energian hinnan nousun myötä. Kalatalouden toimialojen tuotot toipuivat hienoisesti vaikeiden koronavuosien jälkeen ollen kuitenkin edelleen alle vuoden 2019 tason.

Kalatalousala työllisti 2 117 henkilötyövuotta. Kalanjalostuksen osuus oli suurin noin 42 prosenttia koko toimialasta. Kalan tukku- ja vähittäiskaupan osuus oli noin 30 prosenttia ja alkutuotannon noin 28 prosenttia. Työllisyys väheni vesiviljelyssä ja merialueen kaupallisessa kalastuksessa, mutta kasvoi muilla toimialoilla.

Vuonna 2022 kalatalousyritysten kokonaistuotot olivat 942 miljoonaa euroa. Tuotoiltaan suurin toimiala oli kalanjalostus, noin 438 miljoonaa euroa. Seuraavaksi suurin ala oli kalan tukkukauppa 291 miljoonan euron tuotoilla. Kalaan erikoistuneen vähittäiskaupan tuotot olivat lähes 61 miljoonaa, vesiviljelyn 101 miljoonaa ja kaupallisen kalastuksen 51 miljoonaa euroa.

Kaupallisen kalastuksen jalostusarvo merellä oli lähes 17 miljoonaa ja sisävesillä lähes 7 miljoonaa euroa. Kaupallisen kalastuksen nettotulos oli merialueella 3,7 miljoonaa euroa ja sisävesillä 1,8 miljoonaa.

EU:n kalastusneuvoston tulokset (21.–22.10.) ovat hyvin ratkaisevia avomerikalastuksen ja loheen tukeutuvan rannikkokalastuksen kannalta. Kalastuksen tulevia toimintamahdollisuuksia määrittellee keskeisesti toisaalta kalastuskiintiöt ja EU:n asettamat tai kansallisesti päätettävät kalastusrajoitukset.

Energiakustannukset ovat merkittävä osa kalastusyritysten kustannusrakennetta ja siksi alusten ja veneitten energiatalouteen olisi kiinnitettävä erityistä huomiota. Polttoaineita koskevilla uusilla veroratkaisuilla (EU-säädöksillä tai kansallisesti) ei tule lisätä kalastusyritysten kustannuksia.

Ammattikalastuksen toimintamahdollisuuksia, **myös osana kotimaista huoltovarmuutta**, tulisi erityisesti tässä maailmanpoliittisessa tilanteessa parantaa. Valitettavasti tilanne on pidemmän aikaa ollut päinvastainen, kaupallisen kalastuksen toimintakenttää on jatkuvasti kavennettu ja myös byrokratiaa lisätty. Luonnonvarakeskus teki maa- ja metsätalousministeriön toimeksiantona

Kotimaista pyydettyä kalaa ei saada markkinoille ilman ammattikalastajia.

Yritystoimintaa luonnon ehdoilla.

selvityksen kalan huoltovarmuuden nykytilasta ja kehitysmahdollisuuksista ja raportti luovutettiin tammikuussa 2023. Raportissa on esitetty kehittämisohdotuksia ja ministeriön tulisi mahdollisimman pian toimeenpanna ehdotukset soveltuvin osin.

2. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelma

Valtioneuvosto on kesällä 2021 hyväksynyt **Kotimaisen kalan edistämishajelman**. Ohjelma on hyvin kunnianhimoinen ja tavoitteena on kotimaisen kalan kulutuksen tuplaaminen vuoteen 2035 mennessä. Vaikka tavoite sellaisenaan on epärealistinen, on suunta (= lisääminen) kannatettava.

Ohjelman heikkoutena on, että se paneutuu pääosin kalan kulutuksen lisäämiseen, ja kalaraaka-aineen tuotannon turvaaminen on jäänyt taka-alalle. Eli mistä saadaan kotimaista kalaa kulutuksen tyydyttämiseksi? **On huolehdittava siitä, että kalastuksen perusedellytykset ovat kunnossa ja että meillä Suomessa on kalastusyrittäjiä myös jatkossa.** Jokaista ammattikalastusta koskevaa päätöstä on katsottava Kotimaisen kalan edistämishajelman tavoitteiden näkökulmasta!

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelma jatkaa kotimaisen kalan edistämishajelmää, mikä on myönteinen asia. SAKL pitää hallitusohjelman kirjauksia ammattikalastuksesta ja elinkeinokalataloudesta hyvinä ja kannatettavina. Keskeistä on, että Kotimaisen kalan edistämishajelman toimeenpanoa tehostetaan. Valitettavasti **näyttää siltä, että ohjelman tavoitteet karkaavat tällä hetkellä yhä kauemmas.**

3. Suomen EMKVR-ohjelma, kalastuslaivasto ja byrokratia

EU:n komissio hyväksyi elokuussa 2022vuosien 2021–2027 Euroopan meri-, vesiviljely- ja kalatalousrahaston (EMKVR) Suomen ohjelman. Tukimahdollisuudet (mm. investointien osalta) kaupalliselle kalastukselle ovat valitettavasti rajalliset ja esimerkiksi toimet kalastuslaivaston kehittämiseksi ja ajan tasalle saattamiseksi vaatisivat lisätoimia.

EU-komission 21.2.2023 antaman tiedonannon mukaan visiona on, että viimeistään vuoteen 2050 mennessä EU:n kalastus- ja vesiviljelyalan on oltava kestävä, taloudellisesti kannattava ja maailmanlaajuinen esimerkki hyvästä hallintotavasta, jolla on neutraali CO₂ -jalanjälki. Suomen kansallisena tavoitteena on vähentää hiilidioksiinipäästöt 60 % vuoteen 2030 ja olla hiilineutraaleja vuonna 2035.

Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry on vuonna 2023 tehnyt esiselvityksen kalastusaluksien vähänpäästöisistä energiaratkaisuista. Esiselvityksen tarkoituksena oli tutkia, minkälaisia mahdollisuuksia on suomalaisissa kalastusaluksissa käyttää sähköä tai vaihtoehtoisia polttoaineita. Työtä jatketaan nyt Luonnonvarakeskuksen, Tampereen yliopiston ja SAKL/elinkeinojen välisenä yhteistyönä.

Energiasiirtymä, kalan laadun parantaminen, saaliin eettinen käsittely, kustannustehokkuus sekä turvalliset ja ajanmukaiset työskentelyolosuhteet vaativat panostuksia kalastuslaivastoon. Suomalaisen kalastuslaivaston pienuus ja etenkin ikä tuo mukanaan erittäin suuren haasteen ja kalastusyrittäjien korkea keski-ikä vaikuttaa mahdollisuuksiin tulevaisuuden investointeihin.

Liiton kantana on myös, että etenkin energiasiirtymä vaati merkittäviä muutoksia EU:n tukilainsäädäntöön (EMKVR laivastoa koskevat tukiehdot) ja laivaston kapasiteettia koskeviin sääntöihin.

Kotimaista pyydettyä kalaa ei saada markkinoille ilman ammattikalastajia.

Yritystoimintaa luonnon ehdoilla.

Byrokratian vähentäminen ei ole edennyt, päinvastoin. Tuore EU:n valvonta-asetuksen muutos sisältää uusia valvontatoimia, jotka lisäävät yrittäjien kustannuksia ja työtaakkaa. Etenkin uudet säännökset kalastuspäiväkirjaan kirjatun arvioidun saalismäärän sallitusta poikkeamasta (MOT) verrattuna purkamisilmoitukseen tai valvontaviranomaisten tekemän tarkastuksen tuloksiin aiheuttavat tällä hetkellä suurta huolta elinkeinossa. Alusten seurantajärjestelmä ulotetaan siirtymäajan kuluessa myös pieniin rannikkoaluksiin.

4. Meriluontoa ja kalastuksen toimintamahdollisuuksia on puolustettava merituulivoimarakentamisessa

Suomessa edistetään poliittisesti vahvasti merituulivoiman rakentamista. Viimeiset merelliset erämaamme ollaan ottamassa laajamittaisen teollisen toiminnan käyttöön, suurimmaksi osaksi isojen ulkomaisten toimijoiden hyödyksi. Tällainen ympäristön muuttaminen tulee vaikuttamaan meriluonnon tilaan, kalakantoihin, lintuihin sekä kalastukseen. Uhkana on, että tila toimia otetaan pysyvästi pois kalastukselta.

Itämeren alueella, sekä Ruotsin, Suomen että Ahvenanmaan vesillä, on runsaasti merituulivoimaan liittyviä hankkeita käynnissä. Hankkeet sijoittuvat sekä aluevesille että talousvyöhykkeille. Suomen Ammattikalastajaliitto on esittänyt huolensa merituuliteollisuusalueiden rakentamisesta ja sen seurauksista ympäristölle ja kalastuksen harjoittamiselle jo muutaman vuoden ajan. Liitto on edellyttänyt kokonaisvaltaista koordinaatioita Itämeren tasolla, yhteisvaikutusten selvittämistä ja selkeitä pelisääntöjä kokonaan uudelle toiminnalle merialueella. Itämeren tila on tällä hetkellä heikko ja siihen kohdistuu jo ennestään monia paineita.

Hallinto on lopultakin heräämässä tilanteeseen, mutta valitettavasti aika myöhään. **Hallinnon on nyt tehostettava toimiaan meriluonnon ja kalastuselinkeinojen intressien puolustamisessa YVA- ja lupaprosessien aikana.** Myönteistä on, että Varsinais-Suomen ELY-keskus (kalatalous) on viimeisen vuoden aikana panostanut asiaan.

Hallituksen esitys laiksi merituulivoimasta talousvyöhykkeellä tulee eduskunnan käsiteltäväksi tämän syksyn aikana. **On keskeistä, että myös kalastuselinkeinojen intressit huomioidaan tulevassa laissa.**

On myös tärkeää, että troolikalastuksen tarpeet ja toimintaedellytykset otetaan asianmukaisesti huomioon, kun ministeriöiden kesken yhteistyössä valmistellaan työ- ja elinkeinoministeriön esitystä valtioneuvostolle tulevasta merituulivoima-alueista. Tällöin **tulee huolehtia siitä, että tärkeät troolivetoalueet säilyvät kokonaisina kaupallisen kalastuksen käytössä** ja että myöskään kaapeleiden ja mahdollisten putkien vedot eivät tulisi estämään troolivetoalueiden eheyttä tai rannikolla rysäkalastuksen harjoittamista perinteisillä paikoilla.

5. Päästökauppa ja kalastus

Osana 55-valmiuspakettia Euroopan komissio antoi 14.7.2021 direktiiviehdotuksen EU:n päästökauppadirektiivin muuttamiseksi (COM (2021) 551 final). Direktiivipäivityksen myötä perustetaan uusi fossiilisen polttoaineen jakelua koskeva päästökauppa. Päästökauppadirektiivin mukainen jakelijoiden päästökauppa kattaa tieliikenteen, rakennusten erillislämmityksen, rakentamisen sekä nykyisen yleisen päästökaupan ulkopuolisen teollisuuden ja energiantuotannon fossiilisen polttoaineen luovuttamisen kulutukseen.

Kotimaista pyydettyä kalaa ei saada markkinoille ilman ammattikalastajia.

Yritystoimintaa luonnon ehdoilla.

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan soveltamisalan laajentamista. Ehdotettua lakia sovellettaisiin laajasti yleisen päästökaupan ulkopuoliseen polttoaineen kulutukseen luovutukseen. Ehdotettua lakia ei kuitenkaan sovellettaisi puolustusvoimien, raideliikenteen tai kaupallisen vesiliikenteen käyttöön erillisjaeltuihin polttoaineisiin. Päästökauppadirektiivin soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavan kansallisesti maa- ja metsätalouden polttoaineisiin sekä vapaa-ajan vesiliikenteen ja yleisen päästökaupan ulkopuolisen lentoliikenteen polttoaineisiin.

Soveltamisalan laajentaminen tarkoittaisi käytännössä, että alle 15 metrin pituiset kalastusalukset tulisivat ehdotetun lain ja päästökaupan piiriin. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025.

Soveltamisalan laajentaminen alle 15 metrin pituisiin kalastusaluksiin johtaa polttoainekustannusten nousuun kyseisiä kalastusaluksia käyttävässä kalastuksessa, lähinnä siis rannikko- ja sisävesikalastuksessa.

Kalastuselinkeinon toimintaedellytysten turvaamiseksi on ehdottoman välttämätöntä, että soveltamisalan laajentamisesta johtuva kustannusnousu hyvitetään toimijoille, eli kaupallisille kalastajille. Hyvitysjärjestelmän valmistelu tulisi käynnistää mahdollisimman pian.

6. Hylje ja merimetso

Harmaahylkeen ja merimetson kasvaneet kannat heikentävät ammattikalastuksen toimintaedellytyksiä ja etenkin hylje on suurin yksittäinen ammattikalastuksen toimintaan rannikolla vaikuttava tekijä. Näiden kysymysten osalta ei valitettavasti ole saatu konkreettista parannusta aikaan viime vuosien aikana.

Maa- ja metsätalousministeriö käynnisti jo vuonna 2018 käynnistänyt hyljekantojen hoitosuunnitelman päivittämisen. Maa- ja metsätalousministeriö vahvisti lopulta suunnitelman syyskuussa 2024. Suunnitelman käytännön vaikutuksista elinkeinon toimintaan ei vielä ole näytöä.

Valkoposkihanhen ja merimetson siirtäminen riistalajeiksi -työryhmä työskentelee parhaillaan ja lopullisia tuloksia ei vielä ole. Merimetsojen aiheuttamien vahinkojen korvaaminen kalastukselle on myös vielä ratkaisematta.

Vahinkoeläinten (hylje ja merimetso) hallintatoimiin luvataan hallitusohjelmassa parannuksia – lupaukset on myös nyt lopulta lunastettava.

7. Kalatalouden edistäminen

Eduskunnan myöntämällä määrärahalla (kalatalouden edistäminen, hankemuotoinen) SAKL on tehostanut kalastusyrittäjille suunnattua tiedotusta ja käynnistänyt erilaisia kehittämistoimia.

Tiedotustoiminnassa on tehostettu sähköistä tiedottamista (verkkosivut www.sakl.fi ja sähköiset viikkotiedotteet yrittäjille), mutta myös järjestetty alalle fyysisiä tapaamisia ja tilaisuuksia. Kalastusyrittäjien osaaminen toimintaympäristöstä ja siihen vaikuttavista tekijöistä on parantunut.

Määräraha on ollut ensiarvoisen tärkeä osa elinkeinon omaa kehittämistoimintaa. Esimerkkeinä mainittakoon ainoastaan silakan kalastuksen MSC-sertifioinnin käynnistäminen ja jatkaminen, energiasiirtymä ja siihen liittyvä valmistelu, silakan kalastuksen skenaariotyön käynnistyminen sekä rannikko- ja sisävesikalastuksen hyvän käytännön ohjeet.

Kotimaista pyydettyä kalaa ei saada markkinoille ilman ammattikalastajia.

Yritystoimintaa luonnon ehdoilla.

Määrärahojen käytöstä raportoidaan vuosittain maa- ja metsätalousministeriölle. Raportissa seurataan hankkeelle asetettujen laadullisten ja määrällisten tavoitteiden saavuttamista.

8. Yksityiskohtaiset esitykset

Yksityiskohtien osalta esitämme seuraavaa edellä todetun lisäksi:

Hylje ja merimetso, saimaan norpan suojelu

- on syytä ryhtyä toimiin metsästyksen ja erityisesti vahinkoeläinten poistamisen tehostamiseksi ja on vältettävä kaikki toimia, jotka estävät metsästyksen harjoittamista, esimerkiksi perustamalla uusia suojelu- ja metsästyskieltoalueita pitkin rannikkoa. Itämeren norpan metsästysmääriä on lisättävä;
- kaupalliselle kalastukselle ja kalankasvatukselle vahinkoja aiheuttavien halliurosten poistamisesta aiheutuviin kustannuksiin annetun valtioneuvoston asetuksen (184/2020) voimassaoloa on jatkettava myös kuluvan hallituskauden jälkeen;
- kaupallisen kalastuksen vakuutustukea on 2010-luvulla heikennetty huomattavasti (1328/2016), jonka seurauksena yhä suurempi osa hylkeiden aiheuttamista kalastusvälinevahingoista jäänyt kalastajien maksettavaksi. Määräraha ja tuki olisi palautettava aikaisemmalle tasolle;
- saimaanorpan suojelusta aiheutuvien taloudellisten vahinkojen korvaamiseen kaupallisille kalastajille on varattava riittävä määräraha;
- merimetsokanta aiheuttaa ongelmia käytännön kalastukselle ja vaikuttaa merkittävästi kaupallisesti tärkeisiin kalakantoihin. Merimetsokannan rajoitustoimiin olisi ryhdyttävä heti ja merimetson aiheuttamien vahinkojen korvaamiseksi olisi luotava tehokas järjestelmä.

SAKL:n tiedotus- ja kehittämistoiminta (30.40.51)

- kalastuselinkeinon itse harjoittamaan elinkeinokalatalouden edistämistoimintaan tulisi varata määräraha ko. momentilta. Suomen Ammattikalastajaliitto on ainoa valtakunnallinen ammattikalastajien ja kalastuselinkeinon järjestö maassamme. Määräraha on erityisen tärkeä tilanteessa, missä elinkeinon toimintaan liittyvät paineet ovat suuret.
- esitämme, että eduskunta osoittaa 100.000 euron määrärahan vuoden 2025 talousarviossa.

[Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry](http://www.sakl.fi)

Kim Jordas
toimitusjohtaja
kalastusneuvos